

Commissie van Toezicht Leuven

Jaarverslag 2015-2016-2017

Samenstelling van de Commissie

Jan Brocatus	voorzitter
Reinhilde Deboutte	ondervoorzitter
Denis Claessens	
Mélien Claessens	
Marina De Backer	
Anne Delva	
Stefan De Moor	
Michaël Lansbergen	
Guido Schuermans	
Michaël Van Pelt	
Nele Vastmans	
Ruben Vilain	leden
Louis Nys	secretaris

Inhoud

1.	Inleiding.....	4
2.	Detentieregime	6
2.1.	<i>Tuchtsancties</i>	6
2.2.	<i>Bijzondere veiligheidsmaatregelen</i>	7
2.3.	<i>Ordemaatregelen</i>	8
2.4.	<i>Bejegening door de PB's</i>	8
2.5.	<i>Schending van de privacy van gedetineerden door PB's</i>	9
3.	Gezondheid	10
3.1.	<i>Gezondheidszorg</i>	10
3.2.	<i>Gezondheidsbescherming</i>	11
3.3.	<i>Algemene gedragsvoorschriften</i>	11
3.4.	<i>Geestelijke gezondheid</i>	11
4.	Personeel.....	13
4.1.	<i>Wandeling</i>	13
4.2.	<i>Het beschikbaar stellen van zinvolle arbeid</i>	13
4.3.	<i>Postbedeling</i>	14
4.4.	<i>Medische en medico-psychosociale expertise</i>	15
5.	Materieel – financieel	16
5.1.	<i>Telefoon</i>	16
5.2.	<i>Materiële levensvoorwaarden</i>	16
6.	Eigen werking Commissie van Toezicht	20
6.1.	<i>De leden</i>	20
6.2.	<i>De werking</i>	20
6.3.	<i>Extra activiteiten</i>	22

1. Inleiding

Dit verslag geeft een overzicht van de werking van de Commissie van Toezicht Leuven in 2015, 2016 en 2017.

De Commissie houdt toezicht op de twee Leuvense gevangenissen, Leuven Hulp en Leuven Centraal. De beide gevangenissen hebben elk hun eigen karakter.

De Hulpgevangenis van Leuven is een arresthuis, waar eveneens een aantal veroordeelden verblijven. De gevangenis biedt plaats aan 149 gedetineerden. Er is een psychiatrische afdeling die recent sterk is afgebouwd.

Leuven Hulp kampt voortdurend met een overbezetting die oorzaak is van heel wat spanningen tussen gedetineerden onderling en in relatie tot het personeel. Hoewel de inrichting plaats heeft voor 149 personen, schommelde de bezetting in de praktijk tussen 160 en 210 personen, waardoor cellen moesten worden gedeeld door twee of drie gedetineerden.

Leuven Centraal is een gevangenis aangepast aan een langdurige detentie. Zij biedt plaats aan 350 gedetineerden, van wie een driehonderdtal langdurig veroordeelden.

De veroordeelden leven overwegend in een opendeurregime. Zij kunnen zich vrij bewegen op de vleugel waarin hun cel zich bevindt. Het opendeurregime kan voor bepaalde gedetineerden wel worden beperkt uit veiligheidsoverwegingen of ten gevolge van een tuchtsanctie.

Voor 2018 wordt in Leuven Centraal de ingebruikname van een nieuwe vleugel gepland, waar bijkomend een 100-tal gedetineerden terecht kunnen. In deze vleugel komen de personen aan wie meer eigen verantwoordelijkheid kan worden toegekend en die op een aantal vlakken over een grotere zelfstandigheid beschikken.

In tegenstelling tot Leuven Hulp kampt de instelling niet met een probleem van overbevolking.

De gedetineerden nemen contact met de Commissie via rapportbriefjes, waarop zij hun klacht formuleren of om een gesprek vragen. Daarnaast brengen leden van de Commissie als maandcommissaris op eigen initiatief bezoeken aan de verschillende diensten en afdelingen van de gevangnissen. Gelet op de beperkte relevantie van statistische gegevens bij een dergelijke werkwijze werd gekozen voor een narratief verslag. De klachten en signalen die de Commissie de voorbije drie jaar heeft ontvangen en de gesprekken die hieruit voortvloeiden worden gegroepeerd in een aantal inhoudelijke thema's.

Dit verslag streeft niet de volledigheid na, maar heeft tot doel een overzicht te geven van de vaststellingen die de Commissie de voorbije drie jaren heeft gedaan. De klachten en signalen worden gegroepeerd in een aantal thema's die in de huidige tekst van de Basiswet betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden zijn opgenomen: detentieregime, gezondheid, personeel en de materiële en financiële levensvoorwaarden.

2. Detentieregime

Leuven Hulp heeft een gesloten regime. De gedetineerden brengen het grootste deel van de tijd op hun cel door.

Leuven Centraal is een gesloten instelling die - naast het afzonderingsregime - twee regimes kent:

- het opendeurregime: de gedetineerden kunnen zich vrij op hun vleugel binnen het cellulaire gedeelte van het gebouw bewegen en hebben een sleutel van hun cel.
- het tussenregime: dit geldt voor gedetineerden die een te grote druk leggen op het leefklimaat binnen de gevangenis. Ook nieuwkomers (gedurende 10 dagen) komen erin terecht. Het regime kan ook (tijdelijk) op vrijwillige basis worden toegepast.

Het tussenregime komt in grote lijnen overeen met het normale (gesloten) gevangenisregime: de gedetineerden hebben recht op de wandeling, kunnen onder dezelfde voorwaarden als in het opendeurregime werken en een opleiding volgen, ze kunnen aan sport doen, deelnemen aan ontspanningsactiviteiten, ze hebben recht op bezoek, het voeren van telefoongesprekken,

Het plaatsen in het 'tussenregime' (gedurende 3 maanden) kan gebeuren volgens het zogenaamde '10-puntensysteem'. Tien punten geven aanleiding tot plaatsing in het tussenregime.

- (een selectie van) overtredingen van de categorie 1 (artikel 129 van de Basiswet) geven aanleiding tot 5 punten. Zij tellen 18 maanden mee;
- (een selectie van) overtredingen van de categorie 2 (artikel 130 van de Basiswet) geven aanleiding tot 3 punten. Zij tellen 12 maanden mee;

De maatregel staat los van de tuchtsanctie die eventueel werd opgelopen en kan na het uitzitten van een straf van start gaan.

Het puntensysteem wordt elektronisch door de directie bijgehouden.

2.1. *Tuchtsancties*

Titel VII van Basiswet gaat over de tucht. De wet omschrijft de tuchtrechtelijke inbreuken, legt de procedure en de tuchtsancties vast.

In alle tuchtzaken die bij de Commissie bekend zijn, werd de gedetineerde gehoord en werd de advocaat verwittigd.

Een vaak terugkerende klacht betreft de onmogelijkheid om een tegenbewijs aan te voeren in het kader van de tuchtprocedure. Een gedetineerde van wie wordt vermoed dat hij drugs gebruikt, kan geen urinetest doen om aan te tonen dat hij clean is. Een PB die drugs ruikt, wordt op zijn woord geloofd. De directie stelt dat "ruiken" een zintuiglijke waarneming is, die moet worden gelijkgesteld met "zien".

Drugs die in de nabijheid van een gedetineerde - op een voor anderen toegankelijke plaats, zoals de wasserij - worden gevonden, worden geacht van hem te zijn. Omdat het werk in de wasserij vele interne contacten mogelijk maakt, wordt de gedetineerde na deze vaststelling onherroepelijk ontslagen en volgt er een tuchtprocedure.

De gedetineerde die zich in een tuchtprocedure moet verantwoorden voor een vechtpartij, zou in principe kunnen vragen om de camerabeelden te tonen waarop te zien is wie het incident heeft uitgelokt. De directie bewaart de camerabeelden gedurende 7 dagen, maar deze worden enkel vrijgegeven op verzoek van een rechtbank en niet op verzoek van een gedetineerde zelf. De directie verklaart dat ze meestal over voldoende getuigen beschikt om dergelijke zaken zonder camerabeelden te kunnen afhandelen.

2.2. Bijzondere veiligheidsmaatregelen

Artikel 110 van de Basiswet bepaalt dat de directeur ten aanzien van een gedetineerde bijzondere veiligheidsmaatregelen kan opleggen wanneer er ernstige aanwijzingen bestaan van een gevaar voor de orde of veiligheid. De gedetineerde wordt vooraf gehoord. Hij wordt schriftelijk in kennis gesteld van de beslissing en van de motivering ervan.

Een gedetineerde kreeg 30 dagen afzondering in de toegewezen verblijfsruimte en stelde vast dat de maximumduur voor die maatregel - 28 (4x7) dagen - overschreden werd. De directie antwoordde dat de maatregel in uren moet worden gerekend indien de afzondering maar voor een beperkt aantal uren per dag wordt opgelegd. De Commissie stelt zich vragen bij deze interpretatie.

De bijzondere veiligheidsmaatregelen mogen in geen geval het karakter hebben van een tuchtsanctie. Wanneer feiten die aanleiding kunnen geven tot een bijzondere veiligheidsmaatregel ook een tuchtrechtelijke inbreuk uitmaken, *moet* eerst de tuchtprocedure worden ingesteld. Na het beëindigen van een tuchtsanctie, en pas dan, kan er eventueel nog een bijzondere veiligheidsmaatregel volgen (art. 111 van de Basiswet).

De Commissie werd hier vaak over ingelicht, meestal nadat het "strikt" regime (van gewoonlijk 7 dagen) dat wordt opgelegd, beëindigd werd.

Deze en andere veiligheidsmaatregelen worden opgenomen in de door de Basiswet voorgeschreven registers.

Bijzondere veiligheidsmaatregelen worden snel genomen: de gedetineerde wordt gehoord en de beslissing van de directie wordt onmiddellijk uitgevoerd.

De Commissie vestigt de aandacht op de deplorabele toestand van het “cachot” (strafcel) in de beide gevangenissen. Ondanks verschillende vragen slaagt ook de directie er niet in die te laten renoveren.

2.3. Ordemaatregelen

Bij “ordemaatregelen” is er geen hoor- en motivatieplicht, maar de directies geven wel steeds een reden op waarom een bepaalde maatregel wordt genomen. Een ordemaatregel is niet aan een bepaalde termijn gebonden.

Aangezien ordemaatregelen doorgaans summier of niet schriftelijk worden gemotiveerd, is het voor de Commissie moeilijk hierop controle uit te oefenen.

De ordemaatregel gaat onmiddellijk in en de gedetineerde heeft geen verweer. Een ordemaatregel kan worden gevolgd door een tuchtmaatregel. Eenzelfde feit kan dus meerdere maatregelen tot gevolg hebben. Een ordemaatregel bij uitsteking is ontslag van het werk. De gedetineerde is zijn werk kwijt en krijgt er een sanctie bovenop.

Bezoek achter glas wordt vaak als ordemaatregel toegepast. De maatregel kan ook worden opgelegd ten aanzien van de bezoeker die de regels niet respecteert.

Een gedetineerde diende zijn pc af te geven. Een pc is een gunst, geen recht, zegt de directie. Bij misbruik wordt de pc voor onbepaalde tijd afgenomen.

Vier gedetineerden die zich niet goed hadden gedragen in de les boekhouden mochten gedurende zes maanden geen activiteiten meer volgen die door externen in de gevangenis werden georganiseerd. Gelet op de duur van de maatregel is de Commissie van oordeel dat het hier om een ordemaatregel ging. De gedetineerden werden niet uitgesloten van andere activiteiten.

2.4. Bejegening door de PB's

De Commissie kreeg verschillende klachten over pestgedrag en uitingen van racisme door PB's, maar kon daar meestal niet op ingaan omdat de naam van de PB niet gekend was of omdat de gedetineerde anoniem wenste te blijven.

De verplichting om naambadges zichtbaar te dragen wordt niet altijd gevolgd. De directie werd hierop attent gemaakt en beloofde om op te treden.

De Commissie neemt nota van elke klacht, eventueel van een voornaam van de PB om de klachten te bundelen en op die manier een PB aan te wijzen zonder de anonimiteit van de klager in gevaar te brengen.

Er werd geklaagd over onterechte naaktfouilles. De Commissie heeft niet kunnen controleren of de procedures werden gevolgd. De directie werd ingelicht. De directie geeft aan dat er af en toe wel eens administratieve fouten kunnen sluipen in de formulieren die noodzakelijk zijn bij een naaktfouille. Dit gaat dan over een handtekening die ontbreekt of een uur of datum die niet werden ingevuld.

Sinds februari 2017 is er een nieuwe regeling van kracht voor het toepassen van naaktfouilles. Voortaan is een fouillering op het lichaam enkel nog mogelijk "*wanneer er individuele aanwijzingen zijn dat een onderzoek aan de kledij niet volstaat voor de handhaving van de orde of de veiligheid*". Indien dit toch het geval is, moet de gevangenisdirecteur een gemotiveerde beslissing nemen, luidt de omzendbrief. Naaktfouilles zullen niet meer systematisch of arbitrair kunnen gebeuren maar alleen als er vermoedens zijn van bijvoorbeeld het bezit van een gsm of drugs.

2.5. Schending van de privacy van gedetineerden door PB's

De reden van het doktersbezoek moet worden opgegeven in het rapportbriefje. In- en uitgaande briefwisseling zou niet ter bestemming komen of zou – al dan niet per vergissing – worden geopend waar zulks niet is toegestaan (gerecht, advocaat).

Documenten zouden worden gelezen tijdens celcontroles.

Rapportbriefjes zouden verdwijnen.

De deuren van het lokaal waar de Strafvueroeringsrechtbank (SURB) zetelt zouden voor en na de zitting regelmatig open staan, terwijl de dossiers daar liggen met de mogelijkheid voor gedetineerden, PB's, etc. om de dossiers in te kijken of mee te nemen. De directie geeft aan dat er met uitzondering van de SURB slechts twee personen toegang hebben tot deze zaal.

Geregeld komen er klachten over PB's die de feiten van gedetineerden rondstrooien in de wandelgangen.

3. Gezondheid

3.1. Gezondheidszorg

De artikelen 87 tot 98 van de Basiswet handelen over de gezondheidszorg.

Zo stelt artikel 87, §1 dat deze zorg onder meer de diensten omvat, verstrekt door zorgverleners, met het oog op het herstellen of verbeteren van de lichamelijke gezondheidszorg. Een gedetineerde heeft ingevolge een incident in de gevangenis een neusbreek opgelopen, gepaard gaande met unilaterale neusverstopping die het ademen bemoeilijkt. Er wordt hem in Brugge én in Sint-Gillis bij een medische-controle gemeld dat een ingreep niet mogelijk is en moet gepland worden buiten de gevangenis na de vrijlating. De Commissie is van oordeel dat precies moet worden omschreven welke medische ingrepen al dan niet gerechtvaardigd zijn binnen het kader van detentie.

Artikel 88 bepaalt dat de gedetineerde recht heeft op een gelijkwaardige gezondheidszorg als die in de vrije samenleving en artikel 90 bepaalt dat zorgverleners over de vereiste kwalificatie moeten beschikken. Daaronder kan worden verstaan dat de wachttijd voor consultatie van geneesheer-specialisten (tandarts, oogarts, ...) beperkt moet zijn.

Er zijn herhaaldelijk klachten geuit over het feit dat een behandeling niet tijdig wordt aangevat. Mogelijk heeft dit te maken met de werkoverlast van de betrokken zorgverstrekker. In dat geval is de vraag om substitutie of aanwijzing van een hulpgeneesheer gerechtvaardigd. De gedetineerde heeft geen weet van zijn plaats op de wachtlijsten voor de consultatie van een zorgverstrekker.

De voormelde problemen hebben voornamelijk betrekking op de consultatie van paramedische zorgverstrekkers en artsen-specialisten, niet zozeer op de gewone doktersconsultaties.

In de gevangenis Leuven Centraal zijn er ook met betrekking tot gezondheidszorg wijzigingen doorgevoerd. Niet-voorgeschreven medicatie, homeopathische producten en/of producten voor zelfverzorging kunnen niet meer worden aangekocht (bijvoorbeeld Patchoulidruppels, puimsteen...) tenzij met een voorschrift van de arts of tenzij ze op de kantenlijst staan. De Commissie heeft verschillende klachtenbriefjes ontvangen die hierover gingen.

De medische dienst zou recent ook wijzigingen hebben doorgevoerd met betrekking tot het verkrijgen van teststrips door diabetespatiënten. Hierbij zouden de afspraken met de ziekenfondsen worden gevolgd zoals dat in de buitenwereld het geval is. Er wordt de gedetineerden onvoldoende in algemene termen uitgelegd wat deze afspraken precies inhouden en wat de logica ervan is.

Verder zijn er nog klachten geweest over de nood aan verwarming tijdens het tussenseizoen. De verwarming zou in die periodes uitstaan, waardoor het te koud is.

3.2. *Gezondheidsbescherming*

Artikel 99 van de Basiswet handelt over de gezondheidsbescherming, d.i. onder meer de hygiëne, de voeding en distributie van geneesmiddelen.

De Commissie wenst te weten of er een nationale richtlijn bestaat in verband met de afbouw van medicatie, onder meer van pijnstillers en verdovende middelen of substitutiemiddelen.

Er zijn gedetineerden die klagen over het feit dat zij in de ene penitentiaire instelling een andere (kleinere) dosis krijgen toegewezen dan in een andere, wat tot ontwenningproblemen leidt. In de omzendbrief nr. 1796 van 27 maart 2017 is onder punt 2.10 sprake van verstrekking onder streng medisch toezicht volgens "specifieke richtlijnen ter zake", maar die specifieke richtlijnen zijn de Commissie niet bekend.

In de beide instellingen werd de keuken onaangekondigd bezocht en werd aandacht geschonken aan de voedselbereiding, -bewaring en -verdeling. Over het algemeen kan worden gesteld dat de keukenactiviteit correct verloopt en de hygiëne niet te wensen overlaat, wel integendeel. Over de voedselbedeling waren enkele klachten – onder meer over het niet koel bewaren van aangekochte voedingswaren - maar dat is intussen verholpen.

3.3. *Algemene gedragsvoorschriften*

Artikel 106 van de Basiswet van 12 januari 2005 behandelt de algemene gedragsvoorschriften.

In dit artikel staat dat de gedetineerde er zorg moet voor dragen dat hij door zijn gedrag de orde en veiligheid van andere personen niet verstoort. Er zijn herhaaldelijk klachten geuit over het gebruik en de verdeling van geestverruimende middelen (drugs) in Leuven Centraal waarbij onder meer fysieke intimidatie van gedetineerden door andere gedetineerden niet wordt geschuwd. Gedetineerden zouden ook worden gechanteerd met represailles als ze geen drugs laten binnensmokkelen. De Commissie vraagt zich af of een streven naar een drugsvrije afdeling niet in het algemeen justitieel beleid zou passen.

3.4. *Geestelijke gezondheid*

De Commissie stelt vast dat heel wat gedetineerden kampen met psychiatrische klachten en problemen. Zij worden door de directie van de gevangenissen verwezen naar de psychiater die aanwezig is in de gevangenis. Veel gedetineerden komen hier niet toe uit

zichzelf, maar er zijn ook onvoldoende mogelijkheden om de psychiater binnen de gevangenis te raadplegen. Naast de psychiater hebben deze gedetineerden ook nood aan meer ondersteuning en zorg. Tot op heden zijn die onvoldoende voorhanden in de gevangenissen.

Naast de mogelijkheden binnen de gevangenissen is het aanbod om (ex-) gedetineerden extern (in de reguliere geestelijke gezondheidszorg) te laten behandelen vaak weinig toegankelijk of financieel niet haalbaar. Als gevolg daarvan keren veel gedetineerden met een psychische stoornis in de samenleving terug zonder adequate zorg te hebben ontvangen.

4. Personeel

Een groot aandeel van de klachten die de Commissie in 2015, 2016 en 2017 behandelde, waren rechtstreeks of onrechtstreeks het gevolg van personeelstekorten in de beide instellingen of werden hieraan toegeschreven.

Personeelsproblemen komen tot uiting op verschillende niveaus. Soms noodzaken zij de directies van de beide instellingen om via interne reglementen het uitoefenen van bepaalde rechten te moduleren, in andere gevallen leiden ze tot het - al dan niet tijdelijk - terugschroeven van bepaalde voordelen of gunsten voor de gedetineerden.

4.1. Wandeling

Artikel 79, §1, van de Basiswet bepaalt dat de gedetineerde recht heeft op een dagelijkse wandeling of een andere recreatieve activiteit van minstens één uur in de buitenlucht

Hoewel door de nieuwe regeling voor de wandeling die sinds 1 november 2016 geldt in Leuven Centraal, de rechten van de gedetineerden, omschreven in artikel 79 van de Basiswet als dusdanig niet worden aangetast, heeft de Commissie hierover toch een reeks klachten ontvangen. Ingevolge deze regeling kunnen gedetineerden alleen bij de start van de wandeling naar buiten gaan en alleen terugkeren op het vooraf vastgestelde “uur van terugkomst”.

Gedetineerden die bij het begin van de wandeling hun advocaat op bezoek hebben, kunnen zich derhalve niet meer aansluiten. Men kan ook niet meer gewoon naar buiten om een blikje drank uit de automaat te halen en daarna terug te keren naar de cel.

Een oudere gedetineerde beklagde zich erover dat hij wanneer het kouder werd, niet vroeger kon terugkeren naar zijn cel, maar de hele wandeling moest blijven. Hij vreesde dat de maatregel ertoe zou leiden dat sommige gedetineerden gedurende langere perioden niet meer uit hun cel zouden komen.

4.2. *Het beschikbaar stellen van zinvolle arbeid*

Artikel 82 en volgende van de Basiswet regelen de gevangenisarbeid. De toepassing van deze bepalingen is een veelvuldige bron van klachten bij de gedetineerden in Leuven Centraal. De frustraties hebben voor een deel te maken met de wijze waarop het werk wordt verdeeld, met het gebrek aan personeel om de werkhuizen te bemannen maar vooral met het feit dat er gewoonweg onvoldoende werk beschikbaar is en de gedetineerde dus lang op de wachtlijsten staan.

Er wordt vaak geklaagd over vermeende willekeur bij het toekennen van werk. De gevangenisdirectie volgt vaste regels bij het verdelen van de beschikbare arbeid, maar dit wordt door de gedetineerden niet als dusdanig ervaren. Ze vinden dat het werk onrechtvaardig en op basis van “vriendjespolitiek” wordt verdeeld. De Commissie heeft voor elke klacht bij de directie geïnformeerd. Hierbij wordt wel opgemerkt dat communicatie over het al dan niet toekennen van werk louter mondeling verloopt.

Beslissingen over het niet toekennen van werk aan een gedetineerden worden door de directie collegiaal genomen.

Een gedetineerde in Leuven Centraal beklagde zich over het feit dat werkhuisen op sommige dagen worden gesloten omdat het personeel op andere secties moet worden ingezet. Dit leidt tot ergernis en onzekerheid, temeer omdat de betrokken gedetineerden pas de dag zelf vernemen dat zij niet kunnen gaan werken.

In een gesprek met de directie van Leuven Centraal verklaarde die dat in een werkhuis minstens toezicht van twee penitentiaire beambten moet zijn. Er is een afspraak met de vakverenigingen dat een werkhuis wordt gesloten wanneer vier PB's (om ziekte of andere redenen) afwezig zijn.

De directie van Leuven Centraal vreest dat door de krappe personeelsformatie, de situatie op dit vlak niet direct zal verbeteren.

Bovendien hebben de problemen in de werkhuisen evenzeer te maken met een tekort aan beschikbare arbeid. De nieuwe organisatie, waarbij het zoeken naar werk gebeurt op mesoniveau en niet langer door de gevangenis zelf heeft de zaken op dit vlak volgens de directie zeker niet vooruitgeholpen.

4.3. Postbedeling

De artikelen 54 en 55 van de Basiswet geven de gedetineerde het recht, onder bepaalde voorwaarden, een onbeperkt aantal brieven te verzenden en te ontvangen.

Het tekort aan personeel wordt ook als antwoord gegeven op klachten over de afhandeling van de post. Zo was er een klacht over het feit dat grotere hoeveelheden inkomende post die moet worden gecontroleerd, niet onmiddellijk kan worden verwerkt.

Anderzijds beklagden gedetineerden zich over het feit dat poststukken die op dezelfde dag binnenkomen, op verschillende tijdstippen aan de gedetineerde worden bezorgd.

4.4. Medische en medico-psychosociale expertise

Titel V, Hoofdstuk VIII (artikelen 100 en 101) van de Basiswet regelt de Medische en medico-psychosociale expertise in de gevangenissen.

De werking van de Psychosociale dienst (PSD) in de instellingen is de basis van een hele reeks klachten van gedetineerden, die de vraag oproepen of deze diensten voldoende bemand zijn.

Soms hebben de klachten louter betrekking op het feit 'dat het niet klikt' met de medewerkers die de gedetineerden begeleiden of zijn de gedetineerden het niet eens met een advies-beslissing van de PSD (weigering toestemming om te gaan solliciteren, weigering ongestoord bezoek, overplaatsing naar een andere instelling).

Andere klachten hebben betrekking op de trage werking van de dienst en over onvoldoende begeleiding met het oog op de re-integratie. De gedetineerden zouden zeer lang – soms jaren – moeten wachten op een contact met de PSD.

Gedetineerden zouden onvoldoende worden ingelicht over het al dan niet in aanmerking komen voor een voorlopige invrijheidsstelling. Wanneer ze in aanmerking komen zou er ook onvoldoende ondersteuning worden geboden om een reclasseringsplan uit te werken. Zij worden pas opgeroepen net voor zij naar de SURB gaan.

5. Materieel – financieel

5.1. Telefoon

Artikel 64 van de Basiswet geeft toelichting bij het gebruik van de telefoon

“Behoudens (...) heeft de gedetineerde het recht om op zijn kosten dagelijks te telefoneren met personen van buiten de gevangenis op de tijdstippen en voor een duur die bepaald wordt door het huishoudelijk reglement.”

Een vaak weerkerende klacht van gedetineerden bij de Commissie, in beide gevangenissen, is de hoogte van de geldende telefoontarieven. De directies geven aan dat een beslissing tot wijziging van operator – of het bedingen van betere, marktconforme tarieven - niet tot hun bevoegdheid behoort, maar tot deze van het hoofdbestuur. Tegelijk wordt vermeld dat voor een omschakeling eerst de technische installaties in de gevangenis zouden moeten worden vervangen of aangepast.

De voorzitter van de Centrale Toezichtsraad voor het gevangeniswezen (CTRG) heeft een brief aan de minister van Justitie gericht over de hoge telefoontarieven in de gevangenissen. De Commissie heeft deze brief onderschreven.

Aan de directie werd ook de vraag gesteld om de 0800 lijnen open te stellen voor gedetineerden. De directie zou deze vraag verder voorleggen aan het hoofdbestuur.

5.2. Materiële levensvoorwaarden

Artikel 43 van de Basiswet geeft de gedetineerde het recht om in de gevangenis zijn eigen kledij en schoeisel te dragen, mits deze voldoen aan de normen die door een gedwongen samenleven met anderen gesteld worden op het vlak van hygiëne, de welvoeglijkheid, de orde of de veiligheid.

Voor beide gevangenissen heeft de Commissie een klacht ontvangen van een gedetineerde waarvan de kledij verdwenen bleek na inlevering bij de wasserij respectievelijk na transfer.

De directies hebben uitgelegd op welke wijze wasgoed wordt opgehaald en terug afgeleverd; een concrete inventaris van wat iemand meegeeft, bestaat niet en wordt door de directie als niet uitvoerbaar geacht.

In Leuven Centraal is er een compensatieregeling voor verloren wasgoed, waar geregeld beroep op wordt gedaan.

Eind 2017 werd zowel in Leuven Centraal als in Leuven Hulp een reglementswijziging doorgevoerd met betrekking tot het wassen van eigen kledij. Persoonlijke kledij kan enkel via de beschikbare wasmachines of via bezoek worden gewassen. Alleen als een gedetineerde of geïnterneerde geen bezoek ontvangt, is een uitzondering mogelijk. In beide gevangenissen zijn er wasmachines beschikbaar, maar niet voor alle gedetineerden of geïnterneerden.

Artikel 44 bepaalt dat het inrichtingshoofd er zorg voor draagt dat de gedetineerde in staat wordt gesteld zijn uiterlijk en zijn lichamelijke hygiëne dagelijks behoorlijk te verzorgen.

De Commissie heeft klachten ontvangen over het feit dat in Leuven Centraal niet langer een externe kapper beschikbaar is. Nochtans voorziet het huishoudelijk reglement van Leuven Centraal hierin. De directie verklaart dat ze op zoek is naar een externe kapper, maar dat hier voorlopig geen prioriteit aan wordt gegeven.

Artikel 45 stipuleert wat er gebeurt met voorwerpen die de gedetineerde bij zijn insluiting bij zich draagt en met de voorwerpen die hij tijdens zijn verblijf verwerft. Het geeft hem onder bepaalde restricties het recht om sommige voorwerpen in zijn verblijfsruimte onder te brengen dan wel bij zich te hebben.

Een geregeld weerkerende klacht hierbij is dat voorwerpen die werden aangekocht in een andere gevangenis en daar op cel toegelaten waren, na transfer naar Leuven Centraal, niet meer op cel werden toegelaten. De gedetineerde wordt op die manier verplicht opnieuw eenzelfde aankoop te doen via de kantenlijst van de nieuwe gevangenis: naast de kostprijs betekent dit ook dat de gedetineerde na zijn vrijlating onnodig over meerdere zelfde toestellen beschikt. Soms blijkt de aankoop van eenzelfde toestel op de nieuwe locatie niet eens toegelaten.

De Commissie acht het wenselijk dat de reglementen in verband met geoorloofde aankopen worden gestroomlijnd of dat het wordt toegestaan aankopen uit de ene gevangenis ook in de andere te gebruiken.

Goederen die worden gehuurd in de gevangenis, worden normaliter vergezeld van een huurcontract waarin de staat van het toestel beschreven staat. Zo kunnen er geen misverstanden bestaan over al dan niet toegebrachte schade.

Artikel 47 stelt dat, tenzij het hem bij wijze van tuchtsanctie werd ontzegd, een gedetineerde het recht heeft, binnen de door het huishoudelijk reglement bepaalde perken, op eigen kosten gebruiks- en verbruiksgoederen aan te schaffen uit een aanbod dat door tussenkomst van een in elke gevangenis in te richten kantinedienst wordt verstrekt en dat zoveel mogelijk tegemoet komt aan de behoeften van de gedetineerden.

Voor alle aankopen - van producten op de kantinelijsten en belwaarde - zijn heel wat gedetineerden afhankelijk van de vergoedingen die zij kunnen verwerven door arbeid te verrichten in de gevangenis. Het chronisch gebrek aan arbeidsmogelijkheid binnen de muren leidt tot meerdere klachten van gedetineerden (zie ook punt 4.2.).

De kantinelijsten en kantineverdeling zijn een bron van heel wat klachten in beide gevangenissen. De lijsten zouden enerzijds te beperkt zijn wat de producten betreft, maar anderzijds te uitgebreid wat de merken betreft. Ook zijn er geregeld klachten over de gebrekkige/slordige levering en over het niet beschikbaar zijn van producten die op de lijsten staan.

De Commissie stelt vast dat de lijsten vrij uitgebreid zijn. Ook wordt er getracht om zoveel als mogelijk aan de noden en behoeften van de gedetineerden te voldoen. Er worden geregeld wijzigingen doorgevoerd in de kantinelijsten via de zogeheten seizoenslijsten. Zo komen er geregeld nieuwe producten bij en worden soms ook producten van de lijst gehaald.

Zo werden in Leuven Hulp recent een aantal wijzigingen doorgevoerd met als doel te komen tot een beter, uitgebreider en goedkoper aanbod, met snellere afleveringen in afzonderlijke plooibakjes per cel. Daarmee wordt ook voldaan aan de normen inzake hygiëne. Sommige eetwaren verdwenen van de lijst omdat koken op cel in Leuven Hulp niet toegestaan is; en werden andere voedingsproducten toegevoegd. Eieren waren en blijven verboden omwille van de hygiëne.

Wanneer gedetineerden in Leuven Centraal wensen dat bepaalde producten op de seizoenskantine worden geplaatst, kunnen zij een rapportbriefje invullen met de door hen gewenste producten; die briefjes worden aan de directie bezorgd. De producten worden gerangschikt volgens het aantal aanvragen en de tien meest gevraagde producten worden op de seizoenlijst geplaatst ter vervanging van tien andere (minder gevraagde) producten.

Vanuit het overlegcomité van Leuven Centraal werd de vraag gesteld om de E-sigaret op de kantinelijst te zetten. Door de directie werd negatief geantwoord op deze vraag, met verwijzing naar de instructies van het hoofdbestuur. Dit wordt bevestigd in het antwoord van de minister van Justitie op een parlementaire vraag in de Kamer van Volksvertegenwoordigers (schriftelijke vraag nr. 54-1-002193 van 19 oktober 2017):

“De e-sigaret wordt inderdaad niet toegelaten aan de gedetineerden en dit om veiligheidsredenen. De laders voor e-sigaretten/vapers kunnen namelijk ook gebruikt worden voor smartphones.

Tegelijk wordt opgemerkt dat de e-sigaret/vaper momenteel niet als een officieel middel om te stoppen met roken wordt erkend door Volksgezondheid.”

In Leuven Centraal worden aankopen via postorderbedrijven in tegenstelling tot enkele jaren geleden beperkt. Er kunnen enkel nog postorderaankopen gedaan worden via de FNAC of de Pabo.

Er is in Leuven Centraal en Leuven Hulp geen apothekerskantine. Wel kan door de dokter voorgeschreven medicatie worden besteld en dus aangekocht. De Commissie merkt wel op dat enkele basisverzorgingsproducten zoals bijvoorbeeld een puimsteen niet op de kantenlijst staan en misschien wel hun nut kunnen hebben (vb. bij mensen met diabetes).

6. Eigen werking Commissie van Toezicht

6.1. De leden

Artikel 28 van de Basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden bepaalt dat de Commissie van Toezicht uit maximaal 12 leden plus een secretaris bestaat.

Aangezien de Commissie de twee Leuvense gevangenissen bedient, is het belangrijk dat de Commissie voltallig is. Het vrij grote verloop in het ledenbestand had tot gevolg dat de voorbije jaren heel wat energie werd besteed aan het rekruteren van leden om vacante plaatsen in te vullen en aan de opleiding van nieuwe leden. Dit werd nog bemoeilijkt door het feit dat het lang - verscheidene maanden - duurt vooraleer de dossiers van kandidaat-leden administratief zijn afgewerkt en de benoeming van de betrokkenen rond is.

De Commissie vond ook een nieuwe secretaris. Momenteel is het ledenbestand volledig ingevuld. De samenstelling vervult niet alleen de wettelijke criteria maar is ook evenwichtig wat de achtergrond van de leden betreft. Onder de leden zijn er criminologen, juristen, een tandarts, een ingenieur, een hulpverlener, welzijnswerker... De Commissie beschikt derhalve over een brede technische en inhoudelijke kennis en ervaring.

Eind 2017 is het voorzitterschap van de Commissie gewijzigd. Martine Dams, die de Commissie heeft geleid sinds 2012, gaf haar ontslag en werd als voorzitter vervangen door Jan Brocatus. Reinhilde Deboutte volgde hem op als ondervoorzitter.

6.2. De werking

De basis voor de werking van de Commissie zijn de klachten of signalen van de gedetineerden zelf, die via een rapportbriefje een gesprek vragen met de Commissie. Zij komt in principe niet tussen op rechtstreekse vraag van derden, zoals familieleden, partners of advocaten.

De Commissie maakt zich binnen de gevangenissen bekend via een voorstellingsfolder die recent grondig werd herzien en beschikbaar is in zeven talen (Nederlands, Frans, Engels, Duits, Spaans, Roemeens en Russisch). Met de beide instellingen en de diensten van de Vlaamse Gemeenschap werden de afspraken geactualiseerd die moeten garanderen dat alle gedetineerden de folder in handen krijgen. Ook via de infosessies die in de gevangenissen plaatsvinden wordt de Commissie ter kennis van de gedetineerden gebracht.

In de beide gevangenissen worden de rapportbriefjes gedeponerd in een daartoe bestemde brievenbus die alleen door de maandcommissarissen kan worden geopend. Occasioneel zijn er klachten over rapportbriefjes die verdwijnen. Dergelijke klachten zijn moeilijk controleerbaar en er zijn hiervan geen bewijzen gevonden.

De maandcommissarissen halen op geregelde tijdstippen de rapportbriefjes op en nemen contact met de betrokken gedetineerden om de klachten te bespreken en een oplossing te zoeken. In de loop van 2016 en 2017 werd gedurende een aantal maanden een proef gedaan waarbij de maandcommissariaten telkens door twee leden in tandem worden verzorgd. Deze praktijk werd als positief ervaren, onder meer wat de opvolging van de dossiers over de maanden heen betreft. Hij is evenwel – zeker in Leuven met twee gevangenissen – alleen vol te houden indien het ledenbestand volledig is ingevuld en alle leden beschikbaar zijn.

Bij dringende zaken wordt meteen contact gelegd met de directie; maar veelal worden items gegroepeerd besproken in één maandelijks gesprek tussen de maandcommissaris en de directie van de betreffende gevangenis. De beide directies staan open voor gesprekken over bepaalde vaststellingen en klachten.

Naast de directe contacten met gedetineerden houdt de Commissie zich op de hoogte van de situatie in de gevangenissen door bezoeken aan de verschillende diensten en afdelingen, zoals de keuken, de kantine, de bibliotheek Ook de registers, voorgeschreven door de Basiswet betreffende het gevangeniswezen, worden geregeld ingekeken.

De Commissie vergadert maandelijks, behalve in de maand juli, beurtelings in Leuven Hulp en Leuven Centraal.

Inhoudelijk ziet de Commissie de opdracht toezicht te houden in alle materies die te maken hebben met de bejegening van de gedetineerden tijdens hun opsluiting. Dit kan gaan om de louter materiële situatie van de betrokkenen maar evenzeer over gezondheidsaangelegenheden, welzijn of de interne rechtspositie. Een punt van discussie tijdens de vergaderingen was de vraag in welke mate de Commissie zich kan inlaten met tuchtaangelegenheden. In de praktijk heeft zij zich zeer terughoudend opgesteld ten aanzien van individuele tuchtzaken, onder meer omdat de gedetineerde zich hierbij door andere instanties kan laten verdedigen. Wel zijn er in dit domein meer in het algemeen gesprekken geweest over zaken zoals de bewijsvoering (het gebruik van camerabeelden), de verhouding tussen de tuchtmaatregel en maatregelen van orde of veiligheid en de onrechtstreekse gevolgen van tuchtmaatregelen op de leefsituatie van de gedetineerde (bijvoorbeeld het verlies van werk).

6.3. *Extra activiteiten*

Commissieleden nemen occasioneel ook deel aan activiteiten: een bijeenkomst met alle vrijwilligers betrokken bij Leuven Hulp, de jaarlijkse toneelvoorstelling in Leuven Centraal, een nieuwjaarsreceptie ...

Met betrekking tot de CTRG is er deelname geweest aan de nationale bijeenkomsten van de Commissies van Toezicht en aan de bijeenkomsten van de Nederlandstalige voorzitters.

Er zijn contactmomenten geweest met de diensten van de Vlaamse Gemeenschap ter kennismaking van hun diensten in de gevangenis.
